

Opracowała: Anna Kozak-Okońska

Referat na temat:

BŁĘDY SKŁADNIOWE W PRACACH PISEMNYCH UCZNIÓW KLAS PIERWSZYCH GIMNAZJUM

Bardzo duży procent błędów w wypracowaniach domowych bądź klasowych uczniów stanowią błędy składniowe. Przyjmuję właściwe z dydaktycznego punktu widzenia objaśnienie błędu językowego jako odchylenia od obowiązującej normy językowej. Błędy składniowe u uczniów klasy I gimnazjum są odbiciem ich żywej mowy gdyż uczniowie piszą tak, jak mówią.

Językoznawcy różnie definiują wypowiedzenie, taką definicję zaproponował S. Jodłowski: „Wypowiedzenie jest to jednostka przekazu słownego, wyrażane zwykle zespołem wyrazów (niekiedy jednym wyrazem), stanowiąca pod względem językowym całość powiązaną gramatycznie i wyodrębnioną prozodyjnie.”¹ Wobec tego ze stanowiska językoznawczego zdanie stanowi zamkniętą grupę wyrazów, których uporządkowaniem rządzą określone prawa języka. Te prawa żywa mowa nie zawsze uwzględnia, stąd powstają różnice w składni języka pisanego i mówionego, wszelkie zaś odstępstwa od tych reguł w języku pisany należy uważać za błędy.

Wypowiedzenie jest pojęciem bardzo szerokim, obejmującym wszelkie typy komunikatów językowych. Według R. Grzegorzczkowej² wypowiedzenie może mieć różne formy. Zasadą klasyfikacji dających się zaobserwować błędów składniowych jest nazwanie podstawowej przyczyny zakłócenia komunikacji. Generalnie mogłabym wydzielić:

- błędy w wypowiedzeniach pojedynczych,
- błędy w wypowiedzeniach złożonych.

¹ S. Jodłowski, Podstawy polskiej składni, Warszawa 1979, s. 35

² R. Grzegorzczkowa, Wykłady z polskiej składni, Warszawa 1996, s. 12 - 17

Nie jest to jednak proste, gdyż bardzo dużo błędów składniowych można dokładniej określić. Kierując się podziałem Z. Salonięgo³ możemy wyodrębnić:

- 1) błędy w zakresie związku zgody,
- 2) błędy w zakresie związku rządu,
- 3) nadużywanie konstrukcji biernych,
- 4) usterki w szyku wyrazów,
- 5) błędy w użyciu spójników i zaimków względnych,
- 6) wykolejenia imiesłowowych równoważników zdań,
- 7) błędy w zakresie konstrukcji dłuższych odcinków tekstu.

A. Szczepanek⁴ proponuje następujący podział błędów składniowych:

- 1) błędy w wypowiedzeniach pojedynczych,
- 2) błędy w wypowiedzeniach złożonych,
- 3) inne typy odchyłeń od normy.

„Opis i klasyfikacja błędów nastęrcza wiele trudności, których powodem jest różnorodność, a nawet w pewnym sensie niepowtarzalności tych zjawisk. Błąd jest z natury rzeczy zjawiskiem nie zamierzonym przez autora innowacją w stosunku do normy.”⁵

Błędy składniowe mają swoje źródła w zróżnicowaniu składniowym różnych odmian polszczyzny. Wiele błędów uczniowskich to zapisane konstrukcje mówione, takie które w potocznej rozmowie byłyby dopuszczalne, a jeżeli pojawiają się one w pracach pisemnych jest dowodem na to, że uczniowie opanowują przede wszystkim składnię języka mówionego. Ze względu na to, że język mówiony jest swobodniejszy i dopuszczanie są tutaj zjawiska w piśmie uznane za błąd, uczniowie przyswajają go szybciej.

³Z. Salonięgo, Błędy językowe w pracach pisemnych uczniów, Warszawa 1971, s. 36 - 111

⁴A. Szczepanek, Błędy składniowe i frazeologiczne absolwentów szkół podstawowych woj. koszalińskiego, Koszalin 1987, s. 8 - 53

⁵Tamże, s. 8

Drugą przyczyną powstawania błędów składniowych jest bogata synonimika składniowa, umożliwiająca przekazanie identycznej treści przy pomocy zdań różnie zbudowanych. Sprzyja to powstawaniu pomyłek, zwłaszcza kontaminacji.⁶

Do najczęstszych błędów składniowych należą błędy szyku wyrazów, niewłaściwe użycia przyimków, zakłócenia rzędu czasowników oraz błędne użycia imiesłówów nieodmiennych. Zastanawianie się nad poprawnością szyku ma wartość także jako ćwiczenie stylu, gdyż nierzadko w celu uniknięcia błędnego szyku należy przebudować całe zdanie. Wykrywanie i rozumienie związków między wyrazami możliwe jest bowiem tylko wtedy, gdy treść całego zdania jest zrozumiała. „Składni nie można się nauczyć na pamięć, rozbiór zdania wymaga umiejętności analizowania i wnikliwego myślenia (...). Jeżeli młodzież szkolna nie zetknie się z tym na lekcjach i będzie się ograniczała tylko do rozbioru typowych, zgodnych ze schematem zdań, to wiedza teoretyczna nie będzie miała wpływu na ulepszenie form wyrazu myśli i uczuć.”⁷

Brak nawyku ścisłego, sensownego rozumowania bywa przyczyną błędnych konstrukcji składniowych. Słusznie więc program nauczania zaleca kształcenie u młodszych zamykania myśli w granicach zdania. Aby zobrazować opisany stan, posłużę się konkretnym materiałem badawczym, zaczerpniętym z zeszytów moich uczniów.

Przejęta przeze mnie klasyfikacja błędów ma charakter szkolny. Dla mojej pracy najtrafniejszy będzie podział zaproponowany przez A. Szczepanek. Oddzielę więc błędy składniowe w zdaniach pojedynczych od błędów w zdaniach złożonych.

⁶ Z. Salon, Błędy...dz. cyt., s. 37

⁷ A. Szczepanek, Błędy... dz. cyt., s. 16

⁸ A. Szczepanek, Błędy ...dz. cyt., s. 16 - 17

I. Błędy w wypowiedzeniach pojedynczych

zapis uczniów

1) Olbrzymie łany zboża otaczały cały krajobraz.

Przytoczony przykład jest ilustracją najczęstszej przyczyny błędów, tj. nieznamości znaczeń wyrazów, niewystępujących w czynnym słownictwie ucznia. Rzeczownik krajobraz oznacza przestrzeń powierzchni Ziemi widzianej z pewnego punktu; czasownik otacza informuje o tym, że coś się rozciąga wokół czegoś i ogranicza przestrzeń ze wszystkich stron. Po poprawieniu błędu otrzymamy zdanie: Olbrzymie łany zboża rozciągały się dookoła. Bardzo dużo błędów, które wynotowałam z zeszytów uczniowskich wynikały z „nieznajomości schematów składniowych czasownika.”⁹

zapis uczniów

2) Zawsze umiem zapobiec drastycznych sytuacjom.

zapis poprawny

Zawsze umiem zapobiec drastycznym sytuacjom.

zapis uczniów

3) Stałem w kolejce za biletem.

zapis poprawny

Stałem w kolejce po bilet.

Bezpośrednią przyczyną powstawania błędów jest „częste ujednolicenie składni czasowników bliskich znaczeniowo.”¹⁰

zapis uczniów

4) Przewodnik opowiadał interesujące baśnie i dzieje miasteczka.

Wprawdzie schemat opowiadać co, komu, o czym dopuszcza, jak pisze D. Buttler, różne redukcje i przekomponowania składu, ale tylko pod tym warunkiem, że są one funkcjonalne.¹¹

⁹Tamże, s. 91

¹⁰D. Buttler, Innowacje składniowe współczesnej polszczyzny, Warszawa 1976, s. 24

¹¹Tamże, s. 38

Czasownik opowiadać został określony dwoma wzajemnie współrzednymi podrzędnikami, z których jeden (legenda) jest nazwą przedmiotu czynności, a drugi (dzieje miasteczka) informuje o części tej nazwy i stąd wynikł błąd.

Przyjrzyjmy się następującym zdaniom:

zapis uczniów

5) Kolumb okrążył ziemię dookoła swojej osi.

Uczeń piszący użył w zdaniu nr 5 zaimka dzierżawczego swojej zamiast zaimka jej osobowego, co doprowadziło do mylnej interpretacji myśli. Z treści tego zdania wynika, że chodzi tu o oś Kolumba a nie ziemi, co jest nieprawdą.

zapis uczniów

6) Bardziej podobała mi się Jagienka, jak Danuśka.

zapis uczniów

7) Jolę lubię bardziej jak jej siostrę.

W tych zdaniach spójnik niż został zastąpiony zaimkiem jak. „Zaimki względne, który, jak, gdzie pełnią funkcję wskaźników zespolenia. Zaimki te w funkcji wskaźników zespolenia sygnalizują zaimek składniowy między dwoma zdaniem.”¹²

8) Jacek okazał się patriotą w jego działalności politycznej.

W tym zdaniu piszący użył zaimka osobowego jego zamiast dzierżawczego swojej.

Częstym zjawiskiem jest stosowanie niepoprawnych konstrukcji z użyciem form męskoosobowych, jak wskazywał na to podmiot:

zapis uczniów

9) Chłopcy zbiły okno piłką.

¹² Encyklopedia wiedzy o języku polskim, red S. Urbańczyk, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1978, s. 374

zapis uczniów

- 10) Chłopaki z naszej klasy wygrały mecz.

Użyto orzeczeń: zbiły, wygrały w formie niemęskoosobowej do podmiotów: chłopcy, chłopaki w formie męskoosobowej. Tego typu błędy wystąpiły także w zdaniach:

zapis uczniów

- 11) Boginie zapalali ogień na Olimpie

zapis uczniów

- 12) Kazik i Julek przyjechały z miasta.

W następnej konstrukcji składniowej:

zapis uczniów

- 13) Duszę Juranda nurtował żal, gorycz i tęsknota za Danusią.

Zauważyć można odejście od zgody liczby między orzeczeniem a podmiotem szeregowym. Obecność podmiotu szeregowego wymaga by orzeczenie przybrało formę liczby mnogiej. Tymczasem w cytowanym zdaniu wyrażone jest ono w liczbie pojedynczej dostosowanej tylko do pierwszego podmiotu żal, który tę liczbę narzucił.

zapis uczniów

- 14) W klasie jest cztery okna.

zapis uczniów

- 15) U Kasi jest dwa długopisy.

Jest tu przedstawiona rażąca rozbieżność między liczbą orzeczenia a podmiotu. Szczególnie kłopotliwe są dla uczniów zdania, w których podmiotem jest rzeczownik (formalnie) w liczbie pojedynczej, ale nazywający pewien zbiór, np.

zapis uczniów

- 16) Powieść „Kamienie na szaniec” noszą ten tytuł, bo...

Bezpośrednią przyczyną błędów tego typu jest skomplikowana struktura niektórych zdań, tak jak wyżej przytoczone.

zapis uczniów

- 17) Wybraną książką przeze mnie jest nowela pt. „Bartek Zwycięzca”.

Niezgodny z normą szyk wyrazów w tym zdaniu jest skutkiem rozdzielenia składników bezpośrednich członem w stosunku nadrzędnym.

zapis uczniów

- 18) Interesuję się sportem, a przeważnie karata.

To zdanie jest przykładem na błędną odmianę wyrazu obcego pochodzenia, jakim jest wyraz karate.

II Błędy w wypowiedzeniach złożonych

Zauważamy obecnie swoistą rywalizację między sobą dwóch tendencji. Pierwsza to dążenie do skrótu szczególnie w polszczyźnie mówionej, a druga to dążenie do precyzji szczególnie w polszczyźnie pisanej. „Nadużycia struktur złożonych nasuwają jednak zastrzeżenia zarówno stylistyczne jak normatywne. Zdania zbyt rozbudowane nadają stylowi cechę rozwlekłości, czynią go mało przejrzystym.”¹³

Największą grupę błędów w zakresie budowy zdania złożonego stanowią odchylenia polegające na niewłaściwym zespoleniu zdań składowych, samodzielnych znaczeniowo.

zapis uczniów

- 1) Moją przyjaciółką jest Krysią, mieszka w Warszawie, dojeżdża codziennie ze mną do szkoły.

¹³ D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satkiewicz, Kultura języka polskiego, zagadnienia poprawności językowej. Warszawa 1973, s. 407

Już same względy intonacyjne sugerują, że powyższe konstrukcje winny stanowić odrębne struktury zarówno pod względem składniowym, jak i semantycznym.

zapis uczniów

2) Wierny pies Barry zdechł. Ponieważ zabili go źli i okrutni ludzie.

Zdania podrzędnie złożone składają się ze zdań pozostających względem siebie w stosunku zależności, z których jedno ma charakter nadrzędny, a drugie podrzędny. Człon podrzędny zdania podrzędnie złożonego jest rozwinięciem dowolnej części zdania nadrzędnego i pełni względem niego funkcję określającą. Stosunki zależności obu typów zdań nierównorzędnych podkreśla się połączeniem spójnikowym lub zaimkowym. Zdanie nr 2 w niewłaściwy sposób usamodzielniona, a tymczasem rozwija ono treść zdania pierwszego. Funkcja spójnika ponieważ polega na wprowadzeniu zdań przyczynowych, niejako argumentujących treść członu nadrzędnego w zdaniu złożonym podrzędnie.

zapis uczniów

3) Wiem, że każdy dobry uczeń jest nie tylko dobry w nauce, ale ma także swoje zalety.

Sens tego zdania jest sprzeczny z wiedzą odbiorcy o rzeczywistości. Między sformułowaniami: jest dobry w nauce i ma swoje zalety jest semantyczny stosunek łączności, co wyklucza koniunkcję tych pojęć. Zdanie to powinno brzmieć:

Każdy dobry uczeń nie tylko dobrze się uczy, ale ma także inne zalety.

zapis uczniów

4) Jan Kochanowski przedstawił w wierszach polską szlachtę, którzy dbali tylko o własne sprawy.

zapis uczniów

- 5) Załoga Rudego nie wiedziała, kto z ich ramienia pójdzie do pułkownika.

Dwa zdania nr 4 i 5 są przykładami naruszenia związku zgody. W zdaniu nr 4 wyraz szlachta jest rzeczownikiem rodzaju żeńskiego, realnie zaś odnosi się do zespołu ludzi, zbiorowości. Mamy tu przykład składni ad sensum, w którym sens jest ważniejszy od znaczenia.

W zdaniu zaś nr 5 wyraz załoga jest przecież rzeczownikiem liczby pojedynczej rodzaju żeńskiego (formalnie), realnie jednak odnosi się do pewnego zespołu, a więc mnogości osób.

zapis uczniów

- 6) W muzeum obejrzelśmy te eksponaty, jakie tam były.

zapis uczniów

- 7) W Lublinie wsiedliśmy do tego pociągu, co jechał do Chełma.

zapis uczniów

- 8) Kupiłem tacie prezent, więc mu go nie pokazałem.

zapis uczniów

- 9) Nie pojechaliliśmy na wycieczkę, dlatego bo było zimno.

W zdaniu nr 6 użyto zaimka względnego uogólniającego jakie mimo że w zdaniu nadrzędnym został umieszczony zaimek wskazujący te i należało zastosować zaimek które. Zdanie nr 7 jest przykładem zastąpienia zaimka względnego co zaimkiem który. Omówione przeze mnie przykłady błędów w zakresie „użycia zaimków względnych jako wskaźników zespolenia świadczą o ekspansji mowy potocznej, w której nadużywa się zaimków względnych co, jaki.”¹⁴

Dwa ostatnie zdania dotyczą błędnego użycia spójników współrzędnych a także podrzędnych.

¹⁴ F. Nowak, Błędy językowe w zakresie składni rządu, tj. złego użycia zaimków i spójników w pracach pisemnych uczniów, JPWS... 1989/90 z. 4, s. 385

zapis uczniów

- 10) W tych dniach poznałem kilku kolegów i są bardzo sympatyczni i mili.

Wypowiedzenie informuje o jednej sprawie rozwiniętej dalej, ale w tym samym sensie, że jeden z elementów podstawowej informacji jest jakby dodatkowo scharakteryzowany. Zdania składowe tego typu łączy „formalnie” zaimbek który, stosowany w funkcji rozwijającej. Zdanie powinno więc brzmieć:

W tych dniach poznałem kilku kolegów, którzy są bardzo sympatyczni i mili.

zapis uczniów

11. Gdyby czegoś koleżanka potrzebowała, zawsze pomagamy.

Niezgodne z normą jest tu użycie czasownika w czasie teraźniejszym w zdaniu nadrzędnym.

zapis uczniów

- 12) Pomocy nie będę udzielał w ten sposób, żeby ktoś nie pomyślał, że robię to z niechęcią.

zapis uczniów

- 13) Krzyżacy chcąc się pomścić nad Jurandem, porwali Danusię.

zapis uczniów

- 14) Myślę, że na te przyszłe wakacje również będę spędzał tam.

Wypowiedzenie nr 12 jest niejednoznaczne, ponieważ nie wiadomo, czy informuje ono o tym, dlaczego nadawca nie będzie udzielał pomocy w jakiś sposób, czy o tym, że w ogóle wyklucza udzielanie pomocy. Niektórzy uczniowie nie zdają sobie sprawy z tego, że składnik, którego treść jest określona zdaniem podrzędnym, winien być w bliskim związku z tym zdaniem.

Zdanie nr 13 ilustruje niewłaściwe użycie imiesłowowego równoważnika zdania. W zdaniu nr 14 gdy formułowano „będę spędzał”

nadawca, jak można przypuszczać, myślał o tym, jaka jest struktura kontekstu poprzedzającego tę formę.

Powiedzieć należy, że błędne zastosowanie składniowe równoważnika zdania jest zjawiskiem rzadkim. Mimo to było także takie zdanie:

zapis uczniów

Wracając z lasu zaskoczył nas deszcz.

Wskutek takiego zestawienia powstało wypowiedzenie bezsensowne, sprzeczne z logiką. Zamiarem piszącego było na pewno przekazanie takiej informacji: Gdy wracaliśmy z lasu, zaskoczył nas deszcz.

Są także w wypracowaniach uczniowskich takie wypowiedzenia które byłyby zupełnie poprawne w swobodnej polszczyźnie mówionej, kolokwialnej lub w sztywnym stylu pism urzędowych, ale w języku pisanym rażą „nadmiarem redundacji lub występowaniem nie stosowanych w tej odmianie języka konstrukcji składniowych.”¹⁵ Przykładem może być zdanie:

zapis uczniów

15) Pobiegłem do sąsiada, który ma telefon i wziętem zadzwoniłem po pogotowie ratunkowe.

Początek drugiego zdania składowego sugeruje, że jego treścią będzie informacja o przedmiocie, który nadawca wziął i o celu tej czynności

Błędy składniowe w zakresie kompozycji zdania złożonego są następstwem wpływów na język pisany polszczyzny mówionej z jej charakterystyczną strukturą składniową. Do sensu niektórych wypowiedzi uczniowskich trudno jest dotrzeć z tego względu, że występujące w tekście wskaźniki nawiązania zewnętrznego wskazują na inne rozumienie znaczenia wypowiedzenia niż to, które sugeruje poprzedzający kontekst.

Odrębny problem w pracach pisemnych uczniów klasy I gimnazjum stanowi pominięcie wskaźników zespolenia. W zdaniach:

¹⁵ A. A. Zduniukiewicz, *Z zagadnień kultury języka*, Warszawa 1973, s. 145 - 147

zapis uczniów

- 16) Tego wypadku nie zapomnę, było tak.

zapis uczniów

- 17) Przewidywałem, że czeka mnie dużo niespodzianek, nie myślałam, że będą one tak interesujące.

Wyczuwa się wyraźny brak w zdaniu 16 spójnika a, w zdaniu 17 spójnika ale.

Odchylenia w zastosowaniu spójników i zaimków względnych są uwarunkowane tendencjami współczesnej polszczyzny. Nie należy również wykluczać czynników natury psychicznej tj. zdenerwowania czy pośpiechu.

zapis uczniów

- 18) Kończąc szkołę, zaczął pracować jako inżynier.

poprawny zapis

Gdy skończył szkołę, zaczął pracować jako inżynier.

Błąd, który wystąpił w zdaniu 18 nazywamy wykolejeniem imiesłowowego równoważnika zdania.

Analiza materiału empirycznego wykazała, że uczniowie klasy pierwszej gimnazjum używają różnorodnych konstrukcji składniowych o różnym stopniu trudności. Rzadko jednak w wypowiedziach pisemnych uczniów badanej klasy pojawiają się imiesłowowe równoważniki zdań. Analiza prac uczniowskich dostarczyła mi także informacji na temat, jak konieczne jest stosowanie ćwiczeń w parafrazie tekstu w celu uświadomienia uczniom, że użycie różnorodnych struktur składniowych jest zależne od rodzaju wypowiedzi. Składnia jest więc kształcącym działem gramatyki. Uczy sprawności i poprawności wypowiedzi ucznia, wskazuje na potrzebę bogacenia środków składniowych. Znajomość zaś właściwości składni w mowie uczniów danego poziomu rozwojowego pozwoli nauczycielowi efektywniej pracować.

Nauczyciele obecni na spotkaniu zespołu przedmiotowego humanistów, podczas którego odczytano referat, otrzymali zestawy zdań będących przedmiotem rozważań referującego.

BIBLIOGRAFIA

1. Buttler D., Innowacje składniowe współczesnej polszczyzny, Warszawa 1976
2. Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H., Kultura języka polskiego, Warszawa 1973
3. Encyklopedia wiedzy o języku polskim pod red. S. Urbańczyka, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1976
4. Grzegorzczkowska R., Wykłady z polskiej składni, Warszawa 1996
5. Jodłowski S., Podstawy polskiej składni, Warszawa 1979
6. Nowak F., Błędy językowe w zakresie składni rzędu, tj. złego użycia zaimków i spójników w pracach pisemnych uczniów, Język Polski w szkole dla klas IV - VHI1989/90 z. 4
7. Saloni Z., Błędy językowe w pracach pisemnych uczniów liceum ogólnokształcącego, Warszawa 1971
8. Szczepanek A., Błędy składniowe i frazeologiczne absolwentów szkół podstawowych woj. koszalińskiego, Koszalin 1987
9. Zduniukiewicz A. A., Z zagadnień kultury języka, Warszawa 1993

Załącznik nr 1

Zestaw zdań dla nauczycieli

zapis uczniów: (zd. pój.)

1. Olbrzymie łany zboża otaczały cały krajobraz.
2. Zawsze umiem zapobiec drastycznych sytuacjom.
3. Stałem w kolejce za biletem.
4. Przewodnik opowiadał interesujące baśnie i dzieje miasteczka.
5. Kolumb okrążył ziemię dookoła swojej osi.
6. Bardziej podobała mi się Jagienka, jak Danuśka.
7. Jolę lubię bardziej jak jej siostrę.
8. Jacek okazał się patriotą w jego działalności politycznej.
9. Chłopcy zбили okno piłką.
10. Chłopaki z naszej klasy wygrały mecz.
11. Boginie zapalili ogień na Olimpie.
12. Kazik i Julek przyjechały z miasta.
13. Duszę Juranda nurtował żal, gorycz i tęsknota za Danusią.
14. W klasie jest cztery okna.
15. U Kasi jest dwa długopisy.
16. Powieść „Kamienie na szaniec” noszą ten tytuł bo...
17. Wybraną książką przeze mnie jest nowela
pt. „Bartek Zwycięzca”.
18. Interesuję się sportem, a przeważnie karatą.

zapis uczniów (zd. złożone)

1. Moją przyjaciółką jest Kryśka, mieszka w Warszawie, dojeżdża codziennie ze mną do szkoły.
2. Wierny pies Barry zdechł. Ponieważ zabili go źli i okrutni ludzie.
3. Wiem, że każdy dobry uczeń jest nie tylko dobry w nauce, ale ma także swoje zalety.
4. Jan Kochanowski przedstawił w wierszach polską szlachtę, którzy dbali tylko o własne sprawy.
5. Załoga Rudego nie wiedziała, kto z ich ramienia pójdzie do pułkownika.
6. W muzeum obejrzelśmy te eksponaty, jakie tam były.
7. W Lublinie wsiedliśmy do tego pociągu, co jechał do Chełma,
8. Kupiłem tacie prezent, więc mu go nie pokazałem.
9. Nie pojechaliliśmy na wycieczkę, dlatego bo było zimno.
10. W tych dniach poznałem kilku kolegów i są bardzo sympatyczni i mili.
11. Gdyby czegoś koleżanka potrzebowała, zawsze pomagamy.
12. Pomocy nie będę udzielał w ten sposób żeby ktoś nie pomyślał, że robię to z niechęcią.
13. Krzyżacy chcąc się pomścić nad Jurandem, porwali Danusię.
14. Myślę, że na te przyszłe wakacje również będę spędzał tam.
15. Pobiegłem do sąsiada, który rna telefon i wziąłem zadzwoniłem na pogotowie ratunkowe.
16. Tego wypadku nie zapomnę, było tak.
17. Przewidywałem, że czeka mnie dużo niespodzianek, nie myślałem, że będą one tak interesujące.
18. Kończąc szkołę, zaczął pracować jako inżynier.

